

Wegwijzer

Ontwikkelen van een omgevingsvisie

Voor u ligt de wegwijzer voor het instrument omgevingsvisie. De wegwijzer helpt bij het procesontwerp en de vormgeving van een [omgevingsvisie](#) zoals bedoeld in de artikelen 3.1, 3.2 en 3.3 van de Omgevingswet (Ow).

De wegwijzer bestaat uit een schema en een lijst met vragen die een bestuursorgaan zich kan stellen bij het proces van totstandkoming. Het schema onderscheidt zes fasen: opstellen en wijzigen, besluitvorming en vaststellen, gebruiken, monitoren, evalueren en bijsturen. Werken aan een omgevingsvisie betekent van begin af aan nadenken over de invulling van het gehele proces. De vragen in combinatie met het schema kunnen daarbij helpen. De wegwijzer is geen blauwdruk of vast recept. Het vraagt om een vrij en creatief gebruik, passend bij het gebied, de opgave en ambitie van de organisatie waarvoor de omgevingsvisie wordt opgesteld. Voor een overzicht van de wettelijke eisen zie ook het [spiekbriefje van de VNG](#).

Rolopvatting

- Wie is/zijn de doelgroep(en) van de omgevingsvisie?
- Welke rol hebben college en volksvertegenwoordiging en hoe neemt u deze mee in het proces?
- Wat is de [sturingsfilosofie](#)? Wat is de eigen rol, wat verwacht u van anderen bij de totstandkoming en uitvoering van de omgevingsvisie (burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen)?
- Wat is de strategie voor doelbereik en welke andere Omgevingswet-instrumenten kunt u inzetten?
- Gaat het om inspireren, stimuleren, faciliteren, realiseren of voorschrijven of verbieden? Verschilt dit per onderwerp of gebied?
- In hoeverre moet de omgevingsvisie richtinggevend zijn voor verdere besluiten over de fysieke leefomgeving?
- In hoeverre kan een [plan-milieueffectrapportage \(m.e.r.\)](#) (paragraaf 16.4.1 Omgevingswet) helpen om effecten van beleid en afwegingen van beleidskeuzen helder te maken?
- Hoe kijkt u aan tegen bijsturing van omgevingsbeleid en toekomstige aanpassingen van beleid (van omgevingsvisie, programma's of andere instrumenten)?

Afstemming en samenwerking met andere overheden

- Raakt de omgevingsvisie taken, bevoegdheden of doelen van andere bestuursorganen of ketenpartners?
- Hoe betreft u andere bestuursorganen (artikel 2.2 Omgevingswet)?
- Zijn er regionale samenwerkingsverbanden die u kunt betrekken bij de totstandkoming van de omgevingsvisie?
- Zijn er regionale doelen of afspraken die opgenomen kunnen worden in de omgevingsvisie?

Projectorganisatie

- Hoe krijgt de projectorganisatie vorm inclusief interne besluitvorming?
- Hoe positioneert u de projectorganisatie in de eigen organisatie?
- Hoe betreft u afdelingen/organisatieonderdelen? Bedenk ook in hoeverre bijvoorbeeld sociaal, economisch of gezondheidsbeleid moet doorwerken in de omgevingsvisie.
- Hoe informeert u het bestuur, de volksvertegenwoordiging en andere afdelingen?
- Is in een vroegtijdig stadium advisering van de [Commissie m.e.r.](#) over reikwijdte en detailniveau (onderzoeksagenda) behulpzaam?
- Is advisering door adviescommissies aan de orde, zoals de gemeentelijke adviescommissie voor omgevingskwaliteit?
- Hoe zorgt u ervoor dat alle relevante afdelingen bijdragen aan de totstandkoming van een daadwerkelijk integrale omgevingsvisie?
- Welke tijdelijke en structurele extra kosten zijn er gemoeid met de ontwikkeling en uitvoering van de omgevingsvisie?
- Hoe gaat de projectorganisatie over in de ‘gewone’ organisatie als de omgevingsvisie is vastgesteld?

Participatie

- Wat is het eigen participatiebeleid (art. 10.7 Omgevingsbesluit)?
- Wordt [participatie](#) voor de plan-m.e.r. en de omgevingsvisie gecombineerd?
- Welke belanghebbenden worden betrokken bij de totstandkoming van de omgevingsvisie en hoe worden deze betrokken?

- Kunnen resultaten van eerdere participatietrajecten worden gebruikt?
- Hoe motiveert u bij vaststelling van de omgevingsvisie hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere bestuursorganen betrokken zijn geweest (art 10.7, lid 1 Omgevingsbesluit)?
- Hoe geeft u in de omgevingsvisie aan wat de resultaten van participatie waren en in hoeverre is voldaan aan het eigen participatiebeleid (art. 10.7, lid 2 Omgevingsbesluit)?

Vormgeving en ontsluiting

- Hoe heeft u de omgevingsvisie vormgegeven en welke vorm draagt bij aan het gesprek over het beleid?
- Tot welk detailniveau werkt u de omgevingsvisie uit?
- Wat zijn de behoeften van de gebruikers van een omgevingsvisie als het gaat om de begrijpelijkheid van het beleid en het (digitaal) beschikbaar stellen van de informatie?
- Hoe ontsluit u de omgevingsvisie digitaal? Zie ook de [praktijkrichtlijn](#) over digitalisering.
- Hoe past u de omgevingsvisie in de [digitale standaard](#) (Toepassingsprofielen omgevingsdocumenten - TPOD) in? Noot: voor inwerkingtreding van de Omgevingswet kan de omgevingsvisie worden gepubliceerd in ruimtelijkeplannen.nl. Omzetting in de TPOD gebeurt dan automatisch bij inwerkingtreding van de wet.
- Hoe stelt u het Milieueffectrapport (MER) digitaal ter beschikking?

Relatie met bestaand beleid (eigen beleid en beleid van anderen)

- Wat is het bestaand beleid voor (onderdelen van) de fysieke leefomgeving?
- Welke strategische delen van het bestaand beleid kunnen in stand blijven en in de omgevingsvisie worden opgenomen?
- Welke bestaande beleidsdocumenten kunt u intrekken?
- Wat zijn de raakvlakken met andere beleidsvelden dan de fysieke leefomgeving (bijvoorbeeld sociaal beleid)?
- Kan het coalitieakkoord dienen als input voor de omgevingsvisie?
- In hoeverre kunt u beleidskeuzen uit de omgevingsvisies en programma's van andere overheden als input gebruiken?
- Voor gemeenten: is er een link met voorkeursrecht (Wet voorkeursrecht gemeenten)? Hoe gaat u hiermee om?

Opgaven en ambities

- Wat is de huidige staat van de fysieke leefomgeving (beschrijving van de hoofdlijnen van de kwaliteit van de gehele fysieke leefomgeving)?
- Wat zijn knelpunten of kwaliteitsopgaven in de fysieke leefomgeving? Voer eventueel evaluaties uit en betrek ook ervaringen bij vergunningverlening, toezicht en handhaving hierbij.
- Op welke wijze/met welke indicatoren worden kwaliteiten, trends of ontwikkelingen uitgedrukt?
- Wat zijn lokale, regionale en nationale opgaven in de fysieke leefomgeving, bijvoorbeeld uit omgevingsvisies van andere overheden?
- Wat zijn relevante opgaven en ambities van anderen (maatschappelijke organisaties, brancheorganisaties, bedrijven) die onderdeel kunnen zijn van de omgevingsvisie?
- Welke trends en ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving zijn te voorzien en waar zijn nog keuzen mogelijk?
- Kunt u verschillende ontwikkelingsscenario's onderscheiden?
- Wat is de (gewenste) identiteit van het gebied en hoe verhoudt zich dit tot de opgaven en ambities?
- Wat zijn de eigen ambities mede in relatie met de opgaven?
- Is een wettelijke taak (bijvoorbeeld een omgevingswaarde), verantwoordelijkheid of bestuurlijke opdracht of afspraak aan de orde?
- Welke opgaven en ambities liggen binnen de eigen invloed sfeer en bij welke bent u afhankelijk van anderen?
- Hoe komt u tot een samenhangend beeld van de ambities en opgaven voor de fysieke leefomgeving (niveaus van integratie, afstemming en coördinatie)?

Doelbepaling

- Uitgaande van de vereiste reikwijdte van de omgevingsvisie (gehele fysieke leefomgeving, zie art. 1.2 Omgevingswet), welke opgaven en ambities zijn reëel en welke hebben prioriteit?
- Welke doelen voor de fysieke leefomgeving kiest u?
- Zijn er hoofd- en subdoelen van leefomgevingsbeleid te onderscheiden?
- Welke opgaven en ambities kunt u als integrerende en als ordenende principes gebruiken voor de uitwerking van het omgevingsbeleid?
- Wat zijn per onderwerp/thema de bandbreedte en het detailniveau van de mogelijke oplossingen?
- Wat is de uitvoeringstermijn? Verschilt dit per doel?
- Heeft de omgevingsvisie een einddatum en een planhorizon?
- Hoe volgt u het doelbereik (monitoring)?

Identificatie en afweging beleidskeuzen

- Zijn oplossingsrichtingen tot reële samenhangende pakketten te maken, met onderdelen die elkaar versterken (bijvoorbeeld groen, gezondheid, ruimtelijke kwaliteit en klimaatadaptatie)?
- Wat zijn beleidsopties om de doelen te bereiken?
- Welke criteria of principes gebruikt u daarvoor?
- Hoe houdt u rekening met de [milieubeginselen \(art. 3.3 Omgevingswet\)](#)?
- Daar waar doelen en opgaven onderling of met elkaar botsen en niet samengaan: wat zijn de beleidsopties/alternatieven die mogelijke keuzes zichtbaar maken?
- Hoe zorgt u ervoor dat keuzen herleidbaar en transparant zijn?
- Wilt u een bestaand inhoudelijk (en soms normatief) kader benutten voor de effecten op de leefomgeving of voor het bepalen van het doelbereik? Zie bijvoorbeeld de [Praktijkproef afwegingskader omgevingsvisie](#).
- Hoe drukt u beleidskeuzen uit en hoe beoordeelt u wanneer daaraan is voldaan?
- Hoe onderbouwt u het voorkeursalternatief, ook vanuit effecten op de leefomgeving?

Beleidsuitwerking: maatregelen en vervolgstappen

- Welke maatregelen treft u (fysieke, financiële, communicatieve, juridische, et cetera)?
- Is uitwerking van de omgevingsvisie in (on)verplichte [programma's](#) op grond van afdeling 3.2 Omgevingswet aan de orde?
- Hoe vindt uitwerking van omgevingsbeleid plaats: gebiedsgericht, thematisch, gewenst detailniveau?
- Hoe kijkt u tegen bijsturing van omgevingsbeleid en toekomstige aanpassingen van beleid aan (van visie, programma's of andere instrumenten)?
- Zijn beleidsregels op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) aan de orde (artt. 4.81 – 4.84 Awb), bijvoorbeeld voor toetsing van initiatieven?
- Legt u doelen vast in een zelf vast te stellen omgevingswaarde?
- Hoe maakt u de omgevingsvisie en de m.e.r. na vaststelling digitaal bekend?
- Is er het voornemen om financiële bijdragen te vragen voor de ontwikkeling van een gebied op grond van 13.22 Ow en art. 13.23 Ow?

Formele vaststelling

- Hoe richt u de bestuurlijke [afstemming](#) op grond van art. 2.2 Omgevingswet in en hoe motiveert u deze?
- Hoe richt u de formele vaststellingsprocedure in (door gemeenteraad, Provinciale Staten of gezamenlijke ministers)?
- Hoe doorloopt u de [zienswijzeprocedure](#) op grond van afdeling 3.4 Awb?
- Hoe integreert u de vaststellingsprocedure met de procedure voor plan-m.e.r.?
- Hoe motiveert u de uitgevoerde participatie (art. 10.8 Omgevingsbesluit)?
- Hoe maakt u de omgevingsvisie digitaal bekend en hoe publiceert u deze?

Uitvoering en bijstelling omgevingsvisie

- Hoe zien de implementatie en uitvoering van de omgevingsvisie eruit?
- Welke randvoorwaarden geeft u mee aan vervolgbeleid in bijvoorbeeld [programma's](#)?
- Hoe volgt u beleidsuitvoering? Hoe ziet een monitoringsplan in het kader van de m.e.r. eruit?
- Hoe stelt u monitoringsgegevens ter beschikking en hoe maakt u deze bekend?
- Welke maatregelen zijn er achter de hand bij tegenvallende monitoringsresultaten?
- Hoe blijft de integrale benadering gewaarborgd ook na vaststelling en bij sectorale uitwerking in programma's?
- Hoe richt u politieke verantwoording aan de volksvertegenwoordiging in?
- Wat is de link met de begrotingscyclus?
- Is er een [omgevingswaarde](#) en dus monitoring daarvan aan de orde?
- Hoe richt u het proces van bijstelling van de omgevingsvisie in?
- Welke (vervolg)besluiten moet u nog nemen (bijvoorbeeld in programma's, het omgevingsplan, omgevingsverordening of convenanten)?
- Wat is de relatie met een eventuele toekomstige plan-m.e.r. of project-m.e.r.?
- Hoe ziet u toe op de uitvoering? Als bij uitvoering van de omgevingsvisie direct de inzet van regels is voorzien, hoe ziet u dan toe op de naleving van deze regels? En hoe op de bijstelling van de omgevingsvisie?
- Hoe passen vervolginstrumenten binnen de monitoring voor de omgevingsvisie?

Ontwikkelen van een omgevingsvisie

Gebruik zo de wegwijzer:

- Wat gaat u doen: een omgevingsvisie opstellen/wijzigen, gebruiken of evalueren?
- Deze drie basisprocessen houden verband met besluitvorming en vaststellen, monitoren en bijsturen. Ga na welke activiteiten u hier gaat verrichten.
- Bekijk ook welke elementen er nog meer van toepassing zijn: participeren & afstemmen, integreren & afwegen en digitaliseren
- Er is geen vast proces of blauwdruk. De uitwerking is afhankelijk van het startpunt van de gemeente of provincie, de ontwikkelfase van het beleid, het ambitieniveau en de ervaring met de omgevingsvisie.
- Doorloop de verschillende stappen niet na elkaar maar iteratief. Dit betekent dat u de processen gelijktijdig doorloopt, waarbij deze elkaar onderling beïnvloeden.

